

[B] **DE VERBEELDING VAN DE LEZER HEEFT NOG IETS TE DOEN. DRIE BOEKEN VAN SANNEKE VAN HASSEL**

In juni 2010 besloot de jury van de Libris Literatuur Prijs, nadat ze twee keer op rij een verhalenbundel had bekroond, om voortaan alleen romans in aanmerking te nemen. Sanneke van Hassel publiceerde prompt een open brief in *de Volkskrant* waarin ze een lans brak voor “*het eigenzinnige, het minder bekende, het samengebalde*”. Dat is een mooie omschrijving van het kortverhaal op z’n best en – ze zou het nooit zelf zeggen – van het kortverhaal op z’n Van Hassels.

Sanneke Van Hassels debuutbundel *Ijsregen* uit 2005 bevat dertien puntgave verhalen. Uit het summiere dankwoord op het einde blijkt dat sommige daarvan het product zijn van een lang gistingsproces en een paar rondjes herschrijven. Het lijkt inderdaad ondenkbaar dat een debutant een schrijvend verhaal als *Bijpassende kopjes* (over de eenzaamheid van een jonge, vrouwelijke archivaris) los uit de mouw zou schudden. Alhoewel. Uitgerekend Van Hassel zou het nog kunnen veinzen. Er hangt een enorme vanzelfsprekendheid om haar verhalen. Zoals ze klinken, zoals ze aflopen – zo en niet anders moest het zijn.

De veertien verhalen uit de opvolger *Witte veder* (2007) zijn van hetzelfde niveau. De jury van de BNG Nieuwe Literatuur Prijs zag dat ook en bekroonde beide bundels. Terecht. Van Hassel zuigt haar lezers met de eerste zin al het verhaal in: “In haar nachtjapon staat oma in de deuropening.” Of: “Haastig propt Corneel haar wanten in haar zakken.” Acht woorden en het verhaal is bezig. De schrijfster kan overweg met uiteenlopende personages en gebeurtenissen. Een homoseksuele banketbakker of een moeder met een postnatale depressie? Een scène aan de Oostenrijkse grens of in een Marokkaans badhuis? Van Hassel schetst alles spaarzaam en toch driedimensionaal. Ze vertelt in de tegenwoordige tijd, wat de onmiddellijkheid van haar verhalen verhoogt.

De beperkte ruimte die ze heeft, vult ze met drama. Wie louter sfeerschepping zoekt, moet elders kijken. In Van Hassels verhalen wordt er verdrongen, brand gesticht, gestorven, verleid en verkracht. Tegelijkertijd raffelt de schrijfster nooit

Sanneke van Hassel, Foto De Bezige Bij.

een zware plot af in een paar pagina's. Je hebt eerder de indruk dat ze toewerkt naar één beklijvend beeld. Een schoonmaakster vleit zich neer op het bed van haar baas. Een fotograaf stelt op café z'n onontwikkelde film bloot aan het licht. Elk kortverhaal vertelt de voorgeschiedenis van zo'n met betekenis geladen momentopname. De lezer kijkt, begrijpt en droomt weg over hoe het verder zou gaan.

De grootste troef van Sanneke van Hassel blijft haar taalbeheersing. Haar vergelijkingen zijn zuinig, visueel en fris. Wanneer de archivaris in *Bijpassende kopjes* de kromme mannetjes bekijkt die ze helpt bij hun onderzoek, dan ziet ze “stambomen, het verdwijnen van rivierfossen, heraldiek. Oude hobby's in vale tweedjasjes.” Zodra een man naar haar beroep vraagt, denkt ze: “Archivaris - en wat een vreselijk woord is dat. Een samentrekking van archaisch en dromedaris, oud, log en bijna uitgestorven.” Wie zo schrijft, kan zelfs het

telefoonboek op een boeiende manier hertalen. Dat Van Hassel in september 2010 na twee verhalenbundels haar eerste roman publiceerde, lijkt dus geen gewaagde genreswitch.

De structuur van *Nest* maakt de genrewissel helemaal relatief. De roman is opgebouwd rond één compact gegeven: de introverte en welgestelde Julia van Wees is zestien en zwanger. In korte hoofdstukken helpen negen mensen uit Julia's omgeving (familie, burens, kennissen) om dat feit toegedekt en het schandaal beperkt te houden. Julia's zwangerschap geeft eenheid en een duidelijke spanningsopbouw aan *Nest*, maar de beste hoofdstukken (het trompetconcert in de buurtkerk; de ontmoeting van Julia's brutale zus Malou) konden zo een kortverhaal zijn.

Van Hassels stijlgevoel, inlevingsvermogen en vertrouwen in het intellect van de lezer zijn sterk als altijd. *Nest* is met een vergelijkbare onnadrukkelijkheid net zo psychologisch raak als het verhaal *Een olifantenhuid* uit *Witte veder*. In beide gevallen is de titel een duidelijke uitnodiging om het verhaal op twee niveaus te lezen, terwijl verdere aanwijzingen ter interpretatie (gelukkig) ontbreken. Bij Van Hassel heeft de verbeelding van de lezer nog iets te doen. Zo delen de zusjes Julia en Malou van Wees een vreselijk geheim dat ze omfloerst uitspreken aan de telefoon. In handen van een breedsprakige auteur zou die scène snel pathetisch of grotesk worden. In Sanneke van Hassels karige weergave behoudt het moment zijn volle tragiek.

Heeft *Nest* als roman ook een meerwaarde ten opzicht van Van Hassels verhalen? Het geheel leest in elk geval eenvoudiger. De personages, hoe divers ook, horen allemaal tot dezelfde biotoop: het keurige Schoonoord, waar de schone schijn regeert. Hoewel het perspectief van hoofdstuk tot hoofdstuk wisselt, hoeft je als lezer niet de mentale sprongen te maken die een verhalenbundel vergt. In dit geval is die vlotte leesbaarheid een tweesnijdend zwaard. Van Hassels proza beklijft juist door de stilte die volgt op haar tussentijdse slotakkoorden. *Nest* nodigt uit tot snel lezen, en verliest daardoor aan overtuigingskracht.

Er is één vraag die het boek beheerst en tot een geheel smeedt: hoe staat Julia van Wees tegenover haar zwangerschap? Volgens de regels van de kunst wordt het antwoord bewaard voor de slotpagina's. Het laatste hoofdstuk van *Nest* is het eerste dat Julia's

perspectief kiest. Van Hassel pakt de ontknoping beeldend en vaag aan. Paradoxaal genoeg werkt het slothoofdstuk daardoor beter als kortverhaal dan als langverwacht hoogtepunt. Het open einde is niet dwingend genoeg om het hele boek te dragen.

Van Hassels schrijfstijl en karaktertekeningen zijn vrij van clichés – een enorme verdienste. De milieuschets van Schoonoord is dat niet helemaal. Overal sluimert er onvrede in de villa's, overal rechtvaardigen ongelukkige stemmen hun aandeel in de collectieve onoprechtheid. *Poor little rich town*. Van Hassel toont de maskerade, maar rukt niemand het masker af. Ze wijst op Schoonoords keurige schijnheiligheid en doet dat niet boos, niet bijtend, maar beleefd.

Wellicht is boosheid niet haar stijl. Ook in het verhaal *Zoon van het circus* uit *Ijsregen* verkiest de schrijfster het vaststellen boven het aanklagen. Voor een verhaal volstaat het om begrijpelijk maar laakbaar gedrag te tonen. In een roman rijst na een tijd de vraag hoe vaak een schrijver dezelfde kwaal kan vaststellen, zonder in de verleiding te komen om wat subtiliteit op te offeren aan het innemen van een standpunt. Sanneke van Hassel protesteert prima, zo getuigt haar open brief in *de Volkskrant*. Alleen lijkt ze daar in haar fictie voorlopig niet toe bereid.

BARBARA DE MUNNYNCK

SANNEKE VAN HASSEL, *Nest*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2010, 192 p.

SANNEKE VAN HASSEL, *Witte veder*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2007, 144 p.

SANNEKE VAN HASSEL, *Ijsregen*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2005, 144 p.